

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІК**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра політології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Інститут глави держави

Освітня програма 052 Політологія. Національна безпека

Спеціальність 052 Політологія

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні
кафедри політології
Протокол № 7 від «07» грудня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Компетентності
5. Результати навчання
6. Організація навчання курсу
7. Система оцінювання курсу
8. Політика курсу
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Інститут глави держави
Рівень вищої освіти	Бакалавр
Викладач (-і)	Москалюк Михайло Федорович
Контактний телефон викладача	067 907 94 56
Е-mail викладача	moskaljuk62@ukr.net
Формат дисципліни	2. Вибіркові дисципліни.

	2.2 Цикл професійної підготовки
Обсяг дисципліни	90 год.; кількість кредитів ECTS – 3
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua
Консультації	вівторок, 15.00 год. – 17.00 год.
2. Анотація до курсу	
Навчальний курс “Інститут глави держави” є однією з дисциплін вільного вибору, покликаний ознайомити студентів-політологів із змістом, різновидами та основними характеристиками владного інституту глави держави в сучасних інституційних системах. Особлива увага звернена на політологічний аналіз інституту президентства в сучасній Україні, його генезу, етапи становлення, розвитку та функціонування.	
3. Мета та цілі курсу	
<p><i>Метою викладання</i> навчального курсу “Інститут глави держави” є сформувати у студентів систему логічно завершених знань про важливу інституційну складову політичної сфери – інститут глави держави; познайомитися з основними формами функціонування глав держав, зокрема за різних форм правління та політичних режимів у світовому та вітчизняному контексті.</p> <p><i>Завдання:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - пояснити сутність основних понять і категорій навчальної дисципліни; - проаналізувати функції, причини походження інституту глави держави; - розглянути основні історичні та сучасні форми інституту глави держави; - порівняти правові та політичні умови діяльності глави держави за різних форм державного правління; <ul style="list-style-type: none"> - усвідомити значення глави держави для координації діяльності органів влади та інтеграції громадськості в умовах перехідного розвитку суспільства; - проаналізувати механізми взаємовпливу глави держави та інших складових політичної системи; - усвідомити важливість вивчення інституту глави держави для дослідження політичних явищ; - розвивати політичний світогляд студентів на основі здобутих знань з даної навчальної дисципліни. - опанування компаративним методом для здійснення порівняльного аналізу політичних інститутів взагалі та інституту глави держави зокрема 	
4. Компетентності	
<p><i>Інтегральна компетентність:</i> здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки.</p> <p><i>Загальні компетентності:</i> знання предметної області та розуміння професійної діяльності;</p>	

- здатність бути критичним і самокритичним;
 - здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності);
 - здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології;
 - здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
 - здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- Спеціальні (фахові, предметні компетентності):*
- здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат політичної науки взагалі та навчального курсу “Інститут глави держави“ зокрема;
 - здатність виокремлювати актуальні питання змісту, виникнення, становлення та функціонування інституту глави держави;
 - здатність здійснювати політологічний аналіз інституту глави держави за монархічної та республіканської форми правління;
 - характеризувати конституційно-правові, статусно-рольові та владно-функціональні аспекти глав держав;
 - здатність у компаративному руслі класифікувати інститут глави держави;
 - аналізувати особливості виникнення, етапи становлення та розвитку президентури в Україні;
 - аналізувати статус та повноваження Президента України в контексті трансформації форми республіканського правління в межах президентсько-парламентського та парламентсько-президентського різновидів;
 - здатність використовувати на практиці набуті знання при написанні курсових та дипломних робіт, проведенні науково-дослідної роботи.

5. Результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *знати*:

- зміст понять „глава держави”, „інститут глави держави”, „монарх”, „президент”;
- форми (персоніфікації) глави держави;
- особливості республіканських та монархічних форм глави держави;
- типологію політичних систем з інститутом президентства;
- конституційний статус та повноваження президента як глави держави в сучасній Україні та світі.

вміти:

- розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності;
- вміти критично мислити у сфері професійної діяльності;
- мати навички професійної комунікації;
- вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.

- вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично- дослідницький апарат сучасної політології;
- визначати повноваження глави держави за різних форм правління;
- давати характеристику різним формам глави держави;
- порівнювати політичний статус глав держав різних країн;
- аналізувати вплив глави держави на політичні процеси;
- аналізувати проблеми взаємодії президента з різними гілками державної влади в сучасній Україні.
- творчо і професійно виконувати курсові, дипломні, магістерські та інші наукові роботи.

6. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	18
семінарські заняття / практичні / лабораторні	16
самостійна робота	56

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
-6й семестр	052 Політологія	III курс	Вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Вступ до курсу. Інститут глави держави: сутність і функції	лекція, 2 год.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бостан С.К. Форма правління сучасної держави: проблеми історії, теорії і практики / С.К. Бостан. – Запоріжжя, 2005. 2. Дмитренко М.А. Лекції з політології: інститут президентства. Навчально-методичний посібник / М.А. Дмитренко. – К., 2010. 3. Зіллер Жак. Державне управління країн ЄС. Порівняльний аналіз / Жак Зіллер. – К., 1996. 4. Інститут президентства у світі: хто є хто / Упорядник Романюк А., Скочиляс Л., Шведа Ю. – Львів, 1999. 5. Кармазіна М. Інститут президентства: походження та сутність феномена / М. Кармазіна // Політичний менеджмент. – 2004. – №3. – с. 36-50. 6. Коломієць Ю.М. Інститут глави держави в системі вищих органів влади й управління зарубіжних країн / Ю.М. Коломієць. – Харків, 1998. 7. Мироненко П.В. Форма правління: політичні трансформації 	підготовка конспекту лекції, 2 год.		лютий 2023 р.

		<p>на зламі століть / П.В. Мироненко. – К., 2014.</p> <p>8. Пахарєв А. Д. Політичні інститути і процеси в сучасній Україні. Навч. посібник. – К., 2014</p> <p>9. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П. Горбатенко; За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К., 2004.</p> <p>10. Сухонос В.В. Інститут глави держави в конституційному праві: монографія / В.В. Сухонос. – Суми, 2011.</p>			
Тема 2. Інститут глави держави з монархічною формою правління	лекція, 2 год., семінарське заняття 2 год.	<p>1. Алексєєв А.С. Безответственность монарха и ответственность правительства / А.С. Алексєєв. – М., 1997.</p> <p>2. Бостан С.К. Форма правління сучасної держави: проблеми історії, теорії і практики / С.К. Бостан. – Запоріжжя, 2005.</p> <p>3. Коломієць Ю.М. Інститут глави держави в системі вищих органів влади й управління зарубіжних країн / Ю.М. Коломієць. – Харків, 1998.</p> <p>4. Коломієць Ю.М. Правовий статус монарха в державах Близького Сходу, Магрибу та Японії / Ю.М. Коломієць. – Харків, 1998.</p> <p>5. Краснов М.А. Глава государства: рецепты идеи “отцовства” / М.А. Краснов // Общественные науки и современность. – 2008. – №6. – с. 27-28.</p> <p>6. Мироненко П.В. Форма правління: політичні трансформації на зламі століть / П.В. Мироненко. – К., 2014.</p> <p>7. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П. Горбатенко; За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К., 2004.</p> <p>8. Салыгин Е.Н. Теократические государства / Е.Н. Салыгин. – М., 1999.</p> <p>9. Сухонос В.В. Монархія як форма: історико-теоретичний та конституційно-правовий аспекти / В.В. Сухонос. – Суми, 2010.</p> <p>10. Сухонос В.В. Вплив інституту глави держави на монархічну форму правління / В.В. Сухонос // Часопис Національного університету “Острозька академія”. Серія “Правознавство”. – 2013. – №1 (7). – с.1-14.</p>	підготовка конспекту лекції і семінарського заняття, 4 год.	4 б. (вибірково, під час опитування на семінарі).	лютий 2023 р.
Тема 3. Інститут глави держави з республіканською формою правління	лекція 2 год., семінарське заняття, 2 год.	<p>1. Бостан С.К. Класифікація поліархічних форм державного правління / С.К. Бостан // Влада. Людина. Закон. – 2012. – №1 (108). – с. 14-18.</p> <p>2. Зазнаєв О.И. Смешанные формы правления или как масло соединяется с водой / О.И. Зазнаєв // Полис. – 2005. – №4. –</p>	підготовка конспекту лекції і семінарського заняття, 4 год.	4 б. (вибірково, під час опитування на	березень 2023 р.

		<p>с.158-171.</p> <p>3. Дмитренко М.А. Лекції з політології: інститут президентства. Навчально-методичний посібник / М.А. Дмитренко. – К., 2010.</p> <p>4. Інститут президентства у світі: хто є хто / Упорядник Романюк А., Скочилас Л., Шведа Ю. – Львів, 1999.</p> <p>5. Кармазіна М. Інститут президентства: походження та сутність феномена / М. Кармазіна // Політичний менеджмент. – 2004. – №3. – с. 36-50.</p> <p>6. Озріх М. Президентська республіка – різновид республіканської форми правління / М. Озріх // Право України. – 2009. – №10. – с. 72-77.</p> <p>7. Орлов Г.А. Президентские республики в Латинской Америке / Г.А. Орлов. – М., 1995.</p> <p>8. Паречина С.Г. Институт президентства: история и современность / под. общ. ред. Е.В. Матусевича. – Мн., 2003</p> <p>9. Сахаров Н. Институт президентства в современном мире / Н. Сахаров. – М., 1994.</p> <p>10. Сухонос В.В. Інститут глави держави в умовах республіки: конституційно-правові та історико-теоретичні аспекти: монографія / В.В. Сухонос. – Суми, 2013.</p>		семінарі).	
Тема 4. Вибори та заміщення глави держави	лекція, 2 год., семінарське заняття, 2 год.	<p>1. Інститут президентства у світі. Хто є хто // Упор. Романюк А., Скочилас Л., Шведа Ю. – Львів, 1999.</p> <p>2. Коломієць Ю.М. Інститут глави держави в системі вищих органів влади й управління зарубіжних країн / Ю.М. Коломієць. – Харків, 1998.</p> <p>3. Коломієць Ю.М. Правовий статус монарха в державах Близького Сходу, Магрибу та Японії / Ю.М. Коломієць. – Харків, 1998.</p> <p>4. Колюх В. Невідповідність і недоторканість як принципи конституційного статусу глави держави / В. Колюх // Віче. – 2015. – №5. – березень.</p> <p>5. Озріх М. Президентська республіка – різновид республіканської форми правління / М. Озріх // Право України. – 2009. – №10. – с. 72-77.</p> <p>6. Романюк А. Порівняльний аналіз інституту президентства в країнах Центрально-Східної Європи / А. Романюк // Український науковий журнал. Освіта регіону. – 2012. – №3. – с. 67 – 72.</p>	підготовка конспекту лекції і семінарського заняття, 6 год.;	4 б. (вибірково, під час опитування на семінарі).	березень 2023 р.

		<p>7. Романюк А.С. Політичні інститути країн Центрально-Східної Європи: порівняльний аналіз / А.С. Романюк, В.С. Литвин, Н.В. Панчак-Бялоблоцька; за заг. ред. А.С. Романюка. – Львів, 2014</p> <p>8. Романюк О. Транзитивні демократії (про визначення характеру політичних режимів перехідних суспільств) / О.Романюк / Людині політика. – 2004. – №2 (32). – с.23-30</p> <p>9. Салыгин Е.Н. Теократические государства / Е.Н. Салыгин. – М.,1999.</p> <p>10. Сухонос В.В. Вибори глави держави в умовах демократії/ В.В. Сухонос // Вісник ЦВК. – 2009. – №2-3 (16-17). – с.92-97.</p>			
Тема 5. Інститут глави держави на пострадянському просторі: країни Балтії, РФ, Білорусь та Республіка Молдова	лекція, 2 год. семінарське заняття, 2 год.	<p>1. Батенко Т. Королі СНД: портрети 12 президентів (тенденції та закономірності розвитку в пострадянському просторі) / Т. Батенко. – Львів, 2000.</p> <p>2. Блоцкий О. Владимир Путин / О. Блоцкий. – М.,2003.</p> <p>3. Зуйков А.В. Предпосылки учреждения института президенства РФ / А.В. Зуйков // Конституционное и муниципальное право. – 2007. –№22. – с. 14-18.</p> <p>4. Кармазіна М. Деякі особливості президентства на пострадянському просторі (1994-2004) / М. Кармазіна // Політичний менеджмент. – 2005. – №3- (12). – с. 28 – 41.</p> <p>5. Коктыш К. Трансформация политического режима в Республике Беларусь. 1990-1999. – / К.Коктыш. – М., 2000.</p> <p>6. Куликова Ю.А. Институт президенства в РФ и странах СНГ: из истории вопроса/ Ю.А. Куликова // Вестник Рос. гос. гуманитар. ун-гета. Сер. Юрид. науки. – 2010. – №14. – с. 103-110.</p> <p>7. Миронов Н.М. Становления института президенства РФ (1991-1999)/ Н.М. Миронов// Конституционное и муниципальное право. – 2004. – №5. – с. 31-35.</p> <p>8. Москалюк М.Ф. Інститут президенства пострадянських країн: особливості становлення та функціонування / М.Ф. Москалюк // Інституту Президента України в системі державної влади України. Матеріали наукової конференції. – К.,2014. – с. 209 -214. – 28.</p>	підготовка конспекту лекції і семінарського заняття, 4 год.;	4 б. (вибірково, під час опитування на семінарі).	квітень 2023 р.

		<p>9. Паречина С.Г. Институт президенства: история и современность / Под общ. ред. Е. В. Матусевича. – М., 2003.</p> <p>10. Шипунов Г.В. Авторитарный режим у Білорусі: історія становлення / Г.В. Шипунов // Грані. – 2014. – №9 (13). – с. 92-99.</p>			
<p>Тема 6. Інститут глави держави на пострадянському просторі: Республіки Центральної Азії та Закавказзя</p>	<p>лекція, 2 год. семінарське заняття, 2 год.</p>	<p>1. Алексеєнко І.Г. Дослідження монархічної традиції в формах правління пострадянський республік / І.Г. Алексеєнко // Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – 2010. – №4. – липень-серпень.</p> <p>2.Артемьев М. Киргизия: революция окончена / М. Артемьев // Интернет-журнал „Новая политика”. – 2006. – 20 декабря http://www.novopol.ru/article14271.html.</p> <p>3.Байкова Е. В Киргизии принята новая редакция Конституции / Е.В. Байкова // Независимая газета. – 2006. – 10 ноября. – С. 5.</p> <p>4. Байкова Е., Мухин В. Третий срок для президента Таджикистана / Е. Байкова, В. Мухин // Независимая газета. – 2006. – 7 ноября. – С. 5</p> <p>5. Батенко Т. Королі СНД: портрети 12 президентів (тенденції та закономірності розвитку в пострадянському прсторі) / Т. Батенко. – Львів, 2000.</p> <p>6. Іскакова Г Політичні процеси на пострадянському просторі: тенденції, протиріччя, перспективи / Г. Іскакова // Політичний менеджмент. – 2007. – №3. – с. 128-134.</p> <p>7. Кармазіна М. Деякі особливості президентства на пострадянському просторі (1994-2004) / М. Кармазіна // Політичний менеджмент. – 2005. – №3- (12). – с. 28 – 41.</p> <p>8. Кынев А. Сравнительный метод в исследованиях института президентства / А. Кынев // Вестник МГУ. Политические науки. – 2002. – №6.</p> <p>9. Москалюк М.Ф. Институт президенства</p>	<p>підготовка конспекту лекції і семінарського заняття, 4 год.</p> <p>індивідуальна робота №1 – підготовка та захист студентами реферату з обраної теми, 4 год.</p>	<p>4 б. (вибірково, під час опитування на семінарі).</p> <p>10 б. (усім студентам ставиться оцінка за виконання індивідуальної</p>	<p>квітень 2023 р.</p> <p>квітень 2023 р.</p>

		<p>пострадянських країн: особливості становлення та функціонування // Інститут Президента України в системі державної влади України. Матеріали наукової конференції. – К., 2014. – с. 209 -214</p> <p>10. Руденко В. Практика использования референдумов Каримовым, Лукашенко, Назарбаевым, Рахмоновым, Ниязовым и Алиевым. Как стать вечным президентом. / В.Руденко. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.compromat.ru/page_19355.htm.</p>		роботи).	
<p>Тема 7. Виникнення та еволюція президентства в Україні. Конституційні засади обрання та припинення повноважень президента України</p>	<p>лекція, 2 год., семінарське заняття, 2 год.</p>	<p>1. Бурчак Ф.Г. Президент України / Ф.Г. Бурчак. – К., 1997.</p> <p>2. Дмитренко М.А. Лекції з політології: інституту президентства. Навчально-методичний посібник / М.А. Дмитренко. – К., 2010.</p> <p>3. Вибори Президента України. 1999: Інформаційно-аналітичне видання. – К., 2000.</p> <p>4. Вибори Президента України: Інформаційно-аналітичне видання. 2004. – К., 2005.</p> <p>5. Закон Української РСР Про Президента Української РСР від 5 липня 1991р.</p> <p>6. Закон України Про вибори Президента України від 5 липня 1991 р., від 5 березня 1999р., від 18 березня 2004р., від 21 серпня 2009р.</p> <p>7. Закон України Про особливості застосування Закону України Про вибори Президента України при повторному голосуванні 26 грудня 2004р.</p> <p>8. Кармазіна М. Президентство: український варіант / М. Кармазіна. – К., 2007.</p> <p>9. Плахотнюк Н.Г. Інститут президентства в Україні: становлення та розвиток: монографія / Н.Г. Плахотнюк. – К., 2014.</p> <p>10. Процик І. Суспільно-політичні передумови запровадження інституту президентства в Україні на початку 90 рр. XX ст. [Електронний ресурс] / І. Процик // Заголовок з екрана. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NZT- NPU</p>	<p>підготовка конспекту лекції і семінарського заняття, 2 год.</p>	<p>4 б. (вибірково, під час опитування на семінарі).</p>	<p>травень 2023 р.</p>
<p>Тема 8. Трансформація статусно-функціональних</p>	<p>лекція 2 год, семінарське заняття 2 год.</p>	<p>1. Бурчак Ф.Г. Президент України / Ф.Г. Бурчак. – К., 1997.</p> <p>2. Дмитренко М.А. Лекції з політології: інституту</p>	<p>підготовка конспекту семінарського</p>	<p>4 б. (вибірково, під час</p>	<p>червень 2023 р.</p>

<p>особливостей Президента України. Президент і державний апарат.</p>		<p>президентства. Навчально-методичний посібник / М.А. Дмитренко. – К., 2010. 3. Кармазіна М. Президентство: український варіант / М. Кармазіна. – К.,2007. 4. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К., 1996. 5. Конституція України. – К.,2006. 6. Кудряченко А.І. Чотирнадцять президентів. Порівняльний аналіз систем влади держав Центральної та Східної Європи в контексті вітчизняного досвіду конституційної реформи / А.І. Кудряченко // Віче. – 2006. – №21-22. – с. 26 – 28. 7. Кудряченко А. Інститут президентства в Україні: правовий коментарій / А. Кудряченко // Підтекст. – К.,1996. 8. Плахотнюк Н.Г. Інститут президентства в Україні: становлення та розвиток: монографія / Н.Г. Плахотнюк. – К., 2014. 9. Поліщук О.С. Конституційно- політична модернізація інститутупрезидентства в Україні / О.С. Поліщук // Вісник ХНУ ім. В.М. Каразіна. – 2013. – Серія “Питання політології”. – №1073. – с. 19-25. 10. Бабічев Є.Р. Повноваження Президента України в контексті конституційного права: зміст та динаміка / Є. Р. Бабічев // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Серія “Питання політології” – 2014. – №1091. – с.56-61. 11. Москалюк Михайло Неформальні практики у функціонуванні інституту президентства України (1991 – 2014 рр.). Вісник Прикарпатського університету. Політологія / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ: Плай, Вип.13. 2019. С.119-128</p>	<p>заняття, 4 год.</p>	<p>опитування на семінарі)</p>	
<p>Тема 9. Допоміжні органи при Президентіві України.</p>	<p>лекція 2 год., семінарське заняття, 2 год.</p>	<p>1.Бурчак Ф.Г. Президент України / Ф.Г. Бурчак. – К.,1997. 2. Дмитренко М.А. Лекції з політології: інституту президентства. Навчально-методичний посібник / М.А. Дмитренко. – К., 2010 3. Кармазіна М. Президентство: український варіант / М. Кармазіна. – К.,2007.</p>	<p>підготовка конспекту семінарського заняття, 4 год.</p>	<p>2 б. (вибірково, під час опитування на семінарі) +10балів за</p>	<p>червень 2023 р.</p>

		<p>4. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К., 1996.</p> <p>5. Скрипнюк В.М. Розвиток системи державної влади в Україні: конституційно- правові аспекти: монографія / В.М.Скрипнюк. – К.,2010.</p> <p>6. Погорілов В. Інститут президенства в Україні // Політичний менеджмент. – 2004. – №6. – с. 179-180.</p> <p>7. Проблеми конституційного транзиту в Україні / С.О. Янішевський, О.А. Фісун [та ін.]; за ред. В.М. Яблонського, С.О. Янішевського. – К.,2011.</p> <p>8. Шатілов В.А. Інститут президенства в системі державної влади України / В.А. Шатілов. – К., 2004.</p>	індивідуальна робота №2 – захист студентами монографії, 4 год.	контрольну роботу	червень 2023 р.
--	--	--	--	-------------------	-----------------

7. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	<p>Структура розподілу балів в межах аудиторно-самостійної роботи студентів (лютий – червень 2021р.):</p> <p>1) усні відповіді на семінарських заняттях – 30 балів;</p> <p>2) індивідуальна робота: підготовка та захист реферату з обраної теми– 10 балів;</p> <p>3) контрольна робота – 10 балів;</p> <p>Загальна кількість – <i>50 балів</i>.</p> <p>Підсумковий контроль – іспит (екзамен) (червень 2023 р.):</p> <p>Письмовий іспит (в екзаменаційному білеті по 5 питань, з яких перші два (теоретичні) оцінюються максимально 15 балами, третє (практичне) питання – 10 балів, четверте (тестове) – 5 балів, п'яте (розуміння політологічних термінів та понять) – 5 балів.</p> <p>Загальна кількість – <i>50 балів</i>.</p> <p>Сумарна кількість – <i>100 балів</i>.</p>
-----------------------------------	--

Завдання	Кількість балів
1 теоретичне	15 балів
2 теоретичне	15 балів
3 практичне	10 балів
4 тестове	5 балів
5 знання політологічних понять та термінів	5 балів
Разом	50 балів

	<table border="1" data-bbox="972 288 1700 448"> <thead> <tr> <th data-bbox="972 288 1352 320">Університетська шкала</th> <th data-bbox="1352 288 1700 320">Національна шкала</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="972 320 1352 352">40 – 50 балів</td> <td data-bbox="1352 320 1700 352">Відмінно (5)</td> </tr> <tr> <td data-bbox="972 352 1352 384">30 – 39 балів</td> <td data-bbox="1352 352 1700 384">Добре (4)</td> </tr> <tr> <td data-bbox="972 384 1352 416">25 – 29 балів</td> <td data-bbox="1352 384 1700 416">Задовільно (3)</td> </tr> <tr> <td data-bbox="972 416 1352 448">1 – 24 балів</td> <td data-bbox="1352 416 1700 448">Незадовільно (2)</td> </tr> </tbody> </table>	Університетська шкала	Національна шкала	40 – 50 балів	Відмінно (5)	30 – 39 балів	Добре (4)	25 – 29 балів	Задовільно (3)	1 – 24 балів	Незадовільно (2)
Університетська шкала	Національна шкала										
40 – 50 балів	Відмінно (5)										
30 – 39 балів	Добре (4)										
25 – 29 балів	Задовільно (3)										
1 – 24 балів	Незадовільно (2)										
<p>Вимоги до письмової роботи</p>	<p>Письмова контрольна робота є обов'язковою до виконання. Отримані студентом бали впливають на виставлення підсумкової оцінки. У випадку, якщо студент з якихось причин не написав контрольної роботи, він вважається таким, що не виконав повний обсяг навчального навантаження, передбаченого навчальним планом з даної дисципліни. На контрольну роботу виноситься 8 завдань: 2 – теоретичні, 1 – практичне, (перевірка вмінь застосувати набуті теоретичні знання у політологічному аналізі), 2 – на знання термінів та 3 -- тестові. Контрольна робота оцінюється за 10-бальною шкалою.</p> <p>Робота виконується на аркушах А – 4 доступним для сприйняття почерком. Теоретичні питання завершуються коротким висновком з окресленої проблематики.</p> <p>Реферативна робота об'ємом 12 сторінок також виконується на аркушах А – 4. Структура написання реферату: вступна частина; аналіз використаної літератури по темі (2-3 абзаци); характеристика обраної теми та перспективність її дослідження; визначення основних параметрів викладу матеріалу; наведення ілюстрованого матеріалу, що підтверджує аргументаційну базу; висновки; список використаної літератури. У випадку глибокого розкриття проблеми з відображенням авторської позиції реферат оцінюється 9-10 балами; обґрунтоване розкриття теми – 7-8 балів; неповне розкриття теми – 5 – 6 балів; високий рівень компілятивності – 3 – 4 бали; розкриття лише одного аспекту дослідженого предмету – 0 – 2 бали.</p>										
<p>Семінарські заняття</p>	<p>Тема 1. Інститут глави держави з монархічною формою правління (2 год)</p> <p>Тема 2. Інститут глави держави з республіканською формою правління (2 год)</p> <p>Тема 3. Вибори та заміщення глави держави: процедурні та правові аспекти (2 год)</p> <p>Тема 4. Інститут глави держави на пострадянському просторі: країни Балтії, РФ, Білорусь та Республіка Молдова (2 год)</p> <p>Тема 5. Інститут глави держави на пострадянському просторі: республіки Центральної Азії та Закавказзя (2 год)</p> <p>Тема 6. Виникнення та еволюція президенства в Україні. Конституційні засади обрання та припинення повноважень Президента України (2 год)</p>										

	Тема 7. Конституційно-правовий статус та повноваження Президента України (2 год).
	Тема 8. Контрольна робота (2 год.)
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Належне виконання:</p> <p>1) змісту питань планів семінарських занять (лютий – червень 2023 р.). Для цього необхідно готувати конспекти семінарських занять.</p> <p>2) дві індивідуальні роботи протягом лютого– червня 2023 р. Виконання цих завдань передбачає якісну пошукову працю, творчий підхід до оформлення студентом (-кою) тієї чи іншої індивідуальної роботи.</p> <p>Студент (-ка) допускається до підсумкового контролю (іспиту – екзамен) в червні 2023 р.. за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» та набору 25 і більше балів.</p>
8. Політика курсу	
<p>Політика курсу “Інститут глави держави” передбачає перездачу усіх пропущених занять та незадовільних оцінок. За умови відсутності студента (-ки) на лекції чи семінарському занятті без поважної причини, отримання негативної оцінки на семінарських заняттях або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та перездачі індивідуальних робіт – вівторок, 15.00 год. – 17.00 год. Підставою для звільнення студентів від відпрацювання пропущених занять з поважної причини є медична довідка або заява студента, погоджена у деканаті. У випадку плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування), недобропорядної поведінки в аудиторії викладач пропонує студентові (-ці) повторно виконати необхідний вид роботи.</p>	
9. Рекомендована література	
<p>1. Авсиевич В. Г., Харченко <i>И. И.</i> К вопросу о разделении властей в полупрезидентских республиках на примере современной Франции // Международные отношения и проблемы государственного строительства в странах Европы и Америки / В.Г. Авсиевич / И.И. Харченко. — Бердянск; Запорожье, 1996.</p> <p>2. Алексеев А.С. Безответственность монарха и ответственность правительства / А.С. Алексеев А.С. – М.,1997.</p> <p>3. Алексеевко І.Г. Дослідження монархічної традиції в формах правління пострадянський республік / І.Г. Алексеевко// Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – 2010. – №4. – липень-серпень.</p> <p>4. Алмонд Г., Пауэлл Дж., Стром К., Далтон Р. Сравнительная политология сегодня: Мировой обзор: Учебное пособие / Г. Алмонд, Дж. Пауэлл, К. Стром, Р. Далтон. Сокр. пер. с англ. А.С. Богдановского, Л.А.Галкиной; Под ред. М.В. Ильина, А.Ю. Мельвиля. – М.,2002.</p> <p>5.Бабічев Є.Р. Повноваження Президента України в контексті конституційного права: зміст та динаміка Є.Р. Бабічев // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Серія “Питання політології” – 2014. – №1091. – с. 56-61.</p> <p>6.Батенко Т. Королі СНД: портрети 20 президентів (тенденції та закономірності розвитку в пострадянському просторі)/Т.Батенко. – Львів,2002.</p> <p>7.Баргілевіч М.І. Шляхи вдосконалення процедури імпічменту Президента в Україні крізь призму досвіду зарубіжних країн / М.І.Баргілевіч // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. – 2016. – Випуск 36. Т.1. – с.37-41.</p> <p>8.Белов Д.М. Порівняльно-правовий аналіз інституту президенства України та Франції / Д.М.Белов. – К.,2005.</p> <p>9.Білоус А. Політико-правові системи: свіг і Україна: Навч. Посібник / А. Білоус. – К., 2000.</p> <p>10.Блоцкий О. Владимир Путин / О.Блоцкий. – М.,2003.</p> <p>11. Бурчак Ф.Г. Президент України / Ф.Г. Бурчак. – К.,1997.</p>	

12. Бостан С.К. Форма правління сучасної держави: проблеми історії, теорії і практики / С.К. Бостан. – Запоріжжя, 2005.
13. Бостан С.К. Класифікація поліархічних форм державного правління / С.К. Бостан // Влада. Людина. Закон. – 2012. – №1 (108). – с. 14-18.
14. Голосов Г.В. Сравнительная политология: Учебник / Г.В. Голосов. – Новосибирск, 1995.
15. Вибори Президента України. 1999: Інформаційно-аналітичне видання. – К., 2000.
16. Вибори Президента України: Інформаційно-аналітичне видання. 2004. – К., 2005.
17. Давимука С., Колодій А., Кужелюк Ю., Харченко В. Політичні режими сучасності та перехід до демократії. / С. Давимука, А. Колодій, А. Кужелюк, В. Харченко. – Львів, 1999.
18. Даймонд Л. Прошла ли “третья волна демократизации”? / Л. Даймонд // Полис. – 1999. – №1. – с. 10-25.
19. Дахно І.І., Тимофієв С.М. Країни світу: Енциклопедичний довідник. / І.І. Дахно, С.М. Тимофієв. – К., 2007.
20. Даниляк О. Порівняльний аналіз механізмів стримування і противаг між Президентом, парламентом та Урядом у владних моделях 1996 та 2004 рр. / О. Даниляк // Вісник НАДУ. Політологія і право. – 2011. – с. 174-181.
21. Дмитренко М.А. Лекції з політології: інститут президенства. Навчально-методичний посібник. / М.А. Дмитренко. – К., 2010.
22. Жалій Т.В. Правовий статус глав держав в Україні та РФ: порівняльний аналіз / Т.В. Жалій // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія юридичні науки. – 2013. – Випуск №1. – с. 14-18.
23. Закон Української РСР Про Президента Української РСР від 5 липня 1991р.
24. Закон України Про вибори Президента України від 5 липня 1991 р., від 5 березня 1999р., від 18 березня 2004р., від 21 серпня 2009р.
25. Закон України Про особливості застосування Закону України Про вибори Президента України при повторному голосуванні 26 грудня 2004р.
26. Зазнаєв О.И. Смешанные формы правления или как масло соединяется с водой / О.И. Зазнаев // Полис. – 2005. – №4. – с.158-171.
27. Зеленько Г. Контексти політичного лідерства на постсоціалістичному просторі / Г. Зеленько // Політичний менеджмент. – 2006. – 136-146.
28. Зеленько Г. Політичне лідерство в країнах Центрально-Східної Європи: дилема раціональності і легітимності / Г. Зеленько // Політичний менеджмент: Спеціальний випуск. – 2007. – с. 97-107.
29. Зелінська М. Інститут президенства в Україні в контексті конституційної реформи / М. Зелінська // Політичний менеджмент. – 2006. – №3.
30. Зіллер Жак. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз / Жак Зіллер. – К., 1996.
31. Зіллер Ж. Державне управління країн ЄС. Порівняльний аналіз / Жак Зіллер. – К., 1996.
32. Зуйков А.В. Предпосылки учреждения института президентства РФ / А.В. Зуйков // Конституционное и муниципальное право. – 2007. – №22. – с. 14-18.
33. Інститут президенства. Хто є хто: Політичний довідник // Упор.: Романюк А., Скочилас Л., Шведа Ю. – Львів, 1999.
34. Іскакова Г. Політичні процеси на пострадянському просторі: тенденції, протиріччя, перспективи / Г. Іскакова // Політичний менеджмент. – 2007. – №3. – с. 128-134.
35. Кармазіна М. Деякі особливості президенства на пострадянському просторі (1991-2004) / М. Кармазіна // Політичний менеджмент. – 2005. – №3. – с. 28-41.
36. Кармазіна М. Інститут президенства: походження та сутність феномена / М. Кармазіна // Політичний менеджмент. – 2004. – №3. – с. 36-50.
37. Кармазіна М. Президентство: український варіант / М. Кармазіна. – К., 2007.
38. Кынев А. Сравнительный метод в исследованиях института президентства / А. Кынев // Вестник МГУ: Серия – Политические науки. – 2002. – №6.
39. Кынев А.В. Институт президентства в странах Центральной и Восточной Европы как индикатор процесса политической трансформации / А.В. Кынев // Полис. – 2002. – №2. – с. 126-138.
40. Коктыш К. Трансформация политического режима в Республике Беларусь. 1990-1999. – / К. Коктыш. – М., 2000.
41. Коломієць Ю.М. Інститут глави держави в системі вищих органів влади й управління зарубіжних країн / Ю.М. Коломієць. – Харків, 1998.
42. Коломієць Ю.М. Правовий статус монарха в державах Близького Сходу, Магрибу та Японії / Ю.М. Коломієць. – Харків, 1998.
43. Коктыш К. Трансформация политического режима в Республике Беларусь. 1990-1999. – / К. Коктыш. – М., 2000.
44. Коллох В. Невідповідність і недоторканість як принципи конституційного статусу глави держави / В. Коллох // Віче. – 2015. – №5. – березень.
45. Конституции государств Европейского Союза. – М., 1997.
46. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К., 1996.
47. Конституція України. – К., 2006.
48. Кохановський В.В. Інститут Президента в Україні та конституційно-правове закріплення строку його повноважень та способу обрання / В.В. Кохановський // Часопис

- Київського університету права. – №3. – 2011. – с. 113-116.
49. Краснов М.А. Глава государства: рецепции идеи “отцовства”/ М.А. Краснов // *Общественные науки и современность*. – 2008. – №6. – 27-28.
50. Кудряченко А. Институт президентства в Украине: правовой комментарий / А. Кудряченко // *Підтекст*. – К.,1996.
51. Кудряченко А.І. Чотирнадцять президентів. Порівняльний аналіз систем влади держав Центральної та Східної Європи в контексті вітчизняного досвіду конституційної реформи / А.І. Кудряченко // *Віче*. – 2006. – №21-22. – с. 26 – 28.
52. Куликова Ю.А. Институт президентства в РФ и странах СНГ: из истории вопроса / Ю.А. Куликова // *Вестник Рос. гос. гуманитар. ун-та. Сер. Юрид. науки*. – 2010. – №14. – с. 103-110. – К., 2004.
53. Кучма Л.Д. Україна не Росія. Повернення в історію / Л.Д. Кучма. – К., 2004.
54. Лейпхарт А. Демократия в многосоставных обществах: сравнительное исследование / А. Лейпхарт. – М.,1997.
55. Лісничий В.В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн: Навчальний посібник / В.В. Лісничий. – 2-ге видання, виправлене. – К.,2004.
56. Литвин В. Подвійна виконавча влада: теорія та практика європейського напівпрезиденталізму / В. Литвин // *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*. – 2009. – №3. – с. 25-33.
57. Литвин В. Теорія та практика когабітації в напівпрезидентських системах Європи / В. Литвин // *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*. – 2011. – №4. – с. 140-149.
58. Мазур О.Г. Выборные системы: світовий досвід / О.Г. Мазур. – Луганськ,1999.
59. Мартинюк Р.С. Положення Президента України в системі поділу влади: політико-правовий аспект / Р.С. Мартинюк // *Вісник Львівської комерційної академії*. – 2005. – Випуск 5. – с. 113-120.
60. Мироненко П.В. Форма правління: політичні трансформації на зламі століть / П.В. Мироненко. – К., 2014.
61. Миронов Н.М. Становлення інституту президентства РФ (1991-1999) / Н.М. Миронов // *Конституционное и муниципальное право*. – 2004. – №5. – с. 31-35.
62. Москалюк М. Ф. Інститут президентства в Україні: неформальні аспекти функціонування / М.Ф. Москалюк // *Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах. Матеріали всеукраїнської наукової конференції. Частина I*. – Дніпропетровськ, 2016. – с. 5-7.
63. Москалюк М.Ф. Інститут президентства пострадянських країн: особливості становлення та функціонування / М.Ф. Москалюк // *Інституту Президента України в системі державної влади України. Матеріали наукової конференції*. – К.,2014. – с. 209 -214.
64. Москалюк М.Ф. ЄС і Україна: порівняльний аналіз інституту президентства в контексті політики європейської інтеграції / М.Ф. Москалюк // *Національна консолідація в контексті європейської інтеграції. Матеріали наукової конференції*. – Івано-Франківськ,2013. – с. 293 -298.
65. Озріх М. Президентська республіка – різновид республіканської форми правління / М. Озріх // *Право України*. – 2009. – №10. – с. 72-77.
66. Орлов Г.А. Президентские республики в Латинской Америке / Г.А. Орлов. – М., 1995.
67. Павленко Р. Парламентська відповідальність уряду: світовий та зарубіжний досвід / Р. Павленко. – К.,2002.
68. Паречина С.Г. Институт президентства: история и современность / под. общ. ред. Е.В. Матусевича. – Мн., 2003.
69. Плахотнюк Н.Г. Інститут президентства в Україні: становлення та розвиток: монографія / Н.Г. Плахотнюк. – К., 2014.
70. Погорілов В. Інститут президентства в Україні / В. Погорілов // *Політичний менеджмент*. – 2004. – №6. – с. 179-180.
71. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П.Горбатенко; За ред. Ю.С.Шемпученка, В.Д.Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.,2004.
72. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку / За ред. Ф.М.Рудича: Навч. посібник для студентів вищих закладів освіти. – К.,2002.
73. Политические институты США: история и современность. / Под ред. В.И.Борисюка. – М.,1987.
74. Поліщук О.С. Конституційно- політична модернізація інституту президентства в Україні / О.С. Поліщук // *Вісник ХНУ ім. В.М. Каразіна*. – 2013. – Серія “Питання політології”. – №1073. – с. 19-25.
75. Протасова В.С. Парламентсько-президентська республіка: сутність, особливості, різновиди / В.С. Протасова. – Харків, 2007.
76. Проблеми конституційного транзиту в Україні / С.О. Янішевський, О.А. Фісун [та ін.]; за ред. В.М. Яблонського, С.О. Янішевського. – К., 2011.
77. Процик І. Суспільно-політичні передумови запровадження інституту президентства в Україні на початку 90 рр. XX ст. [Електронний ресурс] / І. Процик // *Заголовок з екрана*. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/NZT-NPU/Ist/2009_2/materialy/2009_2/Protsyk.pdf.
78. Президент РФ. Порядок избрания, конституционно-правовой статус, полномочия, научно-практический комментарий (гл. ред. В.А. Фромин. – М.,2004.
79. А. Гібридний політичний режим: деякі проблеми концептуалізації / А. Ремізов // *Український науковий журнал. Освіта регіону*. – 2012. – №3. – с. 60 – 67.

80. Ровенчак І. Типологія країн світу / І. Ровенчак. – Львів, 1997.
81. Романюк А. Порівняльний аналіз інституту президенства в країнах Центрально-Східної Європи / А. Романюк // Український науковий журнал. Освіта регіону. – 2012. – №3. – с. 67 – 72.
82. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір / А. Романюк. – Львів, 2004.
83. Романюк А.С. Політичні інститути країн Центрально- Східної Європи : порівняльний аналіз / А.С. Романюк, В.С. Литвин, Н.В. Панчак-Бялоблещка; за заг. ред. А.С. Романюка. – Львів, 2014.
84. Романюк О. Транзитивні демократії (про визначення характеру політичних режимів перехідних суспільств) / О.Романюк / Людинні політика. – 2004. – №2 (32). – с.23-30.
85. Руденко В. Практика использования референдумов Каримовым, Лукашенко, Назарбаевым, Рахмоновым, Ниязовым и Алиевым Как стать вечным президентом. / В.Руденко. [Електронний ресурс]. – Режим доступа:http://www.compromat.ru/page_19355.htm.
86. Рукосуев Е.Ю. Короли, президенты, премьеры. Научно-справочное издание / Е.Ю. Рукосуев. – Екатеринбург, 1996.
87. Салыгин Е.Н. Теократические государства / Е.Н. Салыгин. – М., 1999.
88. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структури, мотивів і результатів / Дж. Сарторі. Пер. з 2-го англ. вид. – К., 2001.
89. Сахаров Н.А. Институт президенства в современном мире. – М., 1994. М., 1994.
90. Селезнев Л.И. Политические системы современности: сравнительный анализ Л.И. Селезнев. – СПб., 1995.
91. Серьогіна С. Сутність інституту глави держави та його еволюція у світовій державно-правовій практиці / С. Серьогіна // Вісник академії правових наук. – 2000. – №4.
92. Скрипнюк В.М. Розвиток системи державної влади в Україні: конституційно-правові аспекти: монографія / В.М. Скрипнюк. – К., 2010.
93. Сморгунів Л.В. Современная сравнительная политология. Учебник / Л.В. Сморгунів. – М., 2002.
94. Спирін О. Місце і роль інституту президентства в розбудові української державності / О. Спирін. — К., 1993.
95. Статівка А. Деякі фактори формування політичної еліти в країнах Центральної та Східної Європи / А. Статівка // Політичний менеджмент: Спеціальний випуск. – 2007. – с. 16-23.
96. Стойко О. Інститут президентства у змішаних республіках Східної і Центральної Європи / Стойко О. // Інститут Президента України в системі державної влади України. Матеріали наукової конференції. – К., 2014.
97. Страны мира: Справочник, 2006 / Под общ. ред. С.В. Лаврова. – М., 2006.
98. Сумбатян Ю.Г. Политические режимы в современном мире: сравнительный анализ. Учебно-методич. Пособие / Ю.Г. Сумбатян. – М., 2000.
99. Сухонос В.В. Інститут глави держави в конституційному праві: монографія / В.В. Сухонос. – Суми, 2011.
100. Сухонос В.В. Інститут глави держави в умовах республіки: конституційно-правові та історико-теоретичні аспекти: монографія / В.В. Сухонос. – Суми, 2013.
101. Сухонос В.В. Монархія як форма: історико-теоретичний та конституційно-правовий аспекти / В.В. Сухонос. – Суми, 2010.
102. Сухонос В.В. Вплив інституту глави держави на монархічну форму правління / В.В. Сухонос // Часопис Національного університету “Острозька академія“. Серія “Правознавство“. – 2013. – №1 (7). – с.1-14.
103. Сухонос В.В. Вибори глави держави в умовах демократії / В.В. Сухонос // Вісник ЦВК. – 2009. – №2-3 (16-17). – с.92-97.
104. Сухонос В. Інститут глави держави в Україні 1917-1921 рр. / В. Сухонос // Вісник ЦВК. – 2008. – №4 (14). – с.78 – 84.
105. Тимчук О.Л. Політико-правові особливості сучасних авторитарних політичних режимів / О.Л. Тимчук // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. – 2009. – №2. – с. 48-54.
106. Трофимова Г.А. Основания конституционно-правовой ответственности Президента РФ / Г.А. Трофимова // Конституционное и муниципальное право. – 2011. – №1. – с. 17-22.
107. Харченко О.В. Напівпрезидентська форма правління: становлення і розвиток / О.В. Харченко. – К., 2008.
108. Цыганков А.П. Современные политические режимы: структура, типология, динамика / А.П. Цыганков. – М., 1995.
109. Чарльз Ф. Эндрейн. Сравнительный анализ политических систем / Эндрейн Ф. Чарльз. – М., 2000.

110. Черкасов А. Глава государства и правительства в странах современного мира (конституционно-правовое регулирование и практика) / А. Черкасова. – М., 2006.
111. Чиркин В. Нетипичные формы правления в современном государстве / В. Чиркин // Государство и право. – 1994. – №1. – с. 109-115.
112. Чиркин В.Е. Основы сравнительного государственедения. / В.Е. Чиркин. – М., 1997.
113. Шаповал В. Вищі органи сучасної держави. Порівняльний аналіз / В. Шаповал. – К., 1995.
114. Шаповал В. Державний лад України / В. Шаповал. – К., 1999.
115. Шатілов В.А. Інститут президенства в системі державної влади України / В.А. Шатілов. – К., 2004.
116. Шипунов Г.В. Авторитарний режим у Білорусі: історія становлення / Г.В. Шипунов // Грані. – 2014. – №9 (13). – с. 92-99. тенденції, протиріччя, перспективи // Політичний менеджмент. – 2007. – №3. – с. 128-134.
117. Якушик В. Різновиди політичних режимів / В. Якушик // Віче. – 2005. – №9.

Викладач _____ Михайло МОСКАЛЮК